

VIAȚA ÎN MEDIUL RURAL. IMPLICAREA COPILULUI ÎN ACTIVITĂȚILE GOSPODĂRIEI

FLORICA ORȚAN*

Abstract:

Interest in children's good growth and development is a natural and normal phenomenon, that has always accompanied the human being's evolution, yet pretty late analysed and materialized in research works and studies. Of course, the large sphere of children's education and raising, generates a great many of sectors and specific segments, scientific, social or analytical, that deal with the process from all points of view.

The rural area was subjected to numerous changes in time, which influenced the life quality of those who identified themselves with the respective world. The child's evolution within this world should be studied while taking into account the new phenomena, hard to analyse, that present day society has to face. Be it that one refers to the poor living standard, to economic and social problems, or to serious educational confrontations, the rural world provides an analytically ample subject matter, while work, is a concrete reality in children's educational process, no matter whether it is a voluntary assumption or a number of elements that makes it a continuous necessity.

This study analyses how rural life influences the child's life, while observing in what way household work plays an important role in the lives of rural children.

Keywords: rural area, life quality, education, problems and solutions, updated analysis, development and progress.

Résumé:

L'intérêt pour l'éducation et le développement des enfants est un phénomène naturel, caractéristique du processus évolutif de l'être humain, mais analysé et étudié assez tardivement. Dans le domaine vaste de l'éducation des enfants, de nombreux secteurs et des sous-domaines spécifiques, scientifiques, sociaux ou analytiques, ont fait leur apparition étudiant ce processus de plusieurs points de vue.

Le milieu rural a connu des changements nombreux au fil du temps et ces changements ont influencé la qualité de vie de ceux qui s'identifient avec ce monde. Ainsi, il fallait étudier l'évolution des enfants du monde rural étant donné les phénomènes nouveaux, difficiles à analyser, avec lesquels la société actuelle se confronte. Qu'il s'agisse d'un bas niveau de vie, des problèmes économiques ou sociaux, des confrontations éducationnelles importantes, le monde rural fournit un sujet important d'analyse et le travail représente une réalité concrète dans le processus éducatif des enfants, soit en tant qu'activité bénévole, soit en tant que nécessité permanente.

Cet article se propose d'analyser comment la vie rurale influence la vie de l'enfant, en observant le rôle important que les travaux domestiques exercent dans la vie des enfants dans le milieu rural.

Mots clés : milieu rural, qualité de vie, éducation, problèmes et solutions, analyse actualisée, développement et progrès

Introducere

Lumea satului a dat naștere civilizației urbane, iar procesul de dezvoltare (durabilă) a acesteia din urmă se datorează în mod definitoriu existenței și bunului mers al celei dintâi. Desigur, de-a lungul timpului, s-a creat și constituit o ruptură destul de accentuată între aceste două lumi, uneori și în anumite locuri, de-a dreptul contrastante și distante. Înțelegerea corectă a interrelaționării comune ar fi varianta cea mai adecvată de a asigura un proces evolutiv comun și propice ambelor medii, dar acest lucru a întâmpinat mereu dificultăți.

Studiul de față are drept scop identificarea practicilor privind munca gospodărească și agricolă a copiilor din mediul rural și determinarea gradului de cunoștințe, a atitudinilor și percepției problemei de către populația adultă și copii. Studiile și cercetările de specialitate au demonstrat faptul că majoritatea familiilor din mediul rural se bazează pe aportul personal al copiilor în muncile gospodărești, acest lucru fiind, de altfel, un element fundamental al modului de desfășurare a vieții cotidiene. Mai mult, observăm faptul că această situație este caracteristică, practic, pentru aproape toate familiile din mediul rural, indiferent de nivelul asigurării materiale, al nivelului propriu de trai sau de amplasarea geografică a satului.

* Prof. univ. dr., Directorul Departamentului pentru Pregătirea Personalului Didactic din cadrul Universității din Oradea, Oradea, str. Universității, nr. 1, România.

Calitatea vieții copilului

Atunci când vorbim despre calitatea vieții copilului, la modul general, fie că vorbim despre mediul urban, fie că vorbim despre mediul rural, este important să observăm că bunăstarea se referă concret la ceea ce facem pentru copii și la modul în care acționăm în așa manieră încât nivelul de trai al copiilor să fie unul mai bun. Acest proces este dependent de interacțiunea dintre copii și mediul lor înconjurător, pornind de la mediul familial, ca prim mediu de dezvoltare personală și socială, iar mai apoi de mediul social larg, prin persoanele cu care interacționează, aici intervenind și mediul școlar. Desigur, bunăstarea copilului, calitatea vieții sale și modul în care aceasta se construiește, sunt centrate direct pe familie, aceasta fiind partea dominantă a mediului copilului.

Este important să vorbim despre factorii definitori, care determină întregul proces formativ și evolutiv al copiilor. Stabilirea factorilor responsabili de dezvoltarea psihică, socială și personală a individului a fost și este o discuție și o controversă științifică importantă. Uneori s-a dorit estomparea unuia dintre cei trei factori fundamentali: ereditatea, mediul și educația, în favoarea altuia, dorind să accentueze valoarea paralelă a unuia dintre factori. Dezvoltarea se realizează în cadrul vieții sociale sub influența unor cerințe puternice de adaptare la aceasta. Rolul eredității și al mediului este însemnat în procesul evolutiv, însă educația este hotărâtoare în această privință. Această acțiune socială, exercitată în mod activ, cu finalități evident formative, are o importantă funcție de a crea un profil intelectual, moral, cultural, o personalitate conservatoare și dezvoltatoare de valori esențiale societății. De aceea, educația este factorul esențial, factorul de bază al dezvoltării psihice. Cu toate acestea, cea mai corectă și completă analiză poate fi realizată doar atunci când sunt cercetate toate aspectele implicate.

„Mediul, în sensul cel mai larg, cuprinde totalitatea factorilor externi care acționează asupra organismului, determinând relațiile acestuia, influențând dezvoltarea sa”¹. Factorii de mediu acționează sub forma influențelor bioclimatice, socio-economice, culturale, a totalității condițiilor,

structurilor și normelor sociale care se manifestă față de fiecare persoană. Acțiunea factorilor de mediu este una complexă, pe de o parte acționând asupra dezvoltării anatomofiziologice a individului, iar de cealaltă parte asupra dezvoltării psihice a persoanei.

Vorbind despre mediul bioclimatic, amintim de patru direcții în care își exercită acesta influența asupra omului:

1. modifică, în funcție de zona climatică, organismul, existând astfel unele deosebiri privind pigmentația pielii, maturizarea biologică, trăsături ale configurației fizice etc.;
2. realizează o oarecare selecție, bineînțeles mult diferită de aceea a altor viețuitoare – omul știe să salveze copiii născuți prematur, poate stimula creșterea etc.;
3. îl determină pe om să adopte un anumit stil de viață;
4. îi impune omului, în mod relativ, unele îndelnetniciri, specifice zonei de trai.

Aceste aspecte datorate mediului natural sunt importante, dar nu sunt determinante în dezvoltarea și cristalizarea persoanei. În anumite limite, omul, pe baza progresului tehnic și al civilizației, poate interveni să modifice unele condiții nefavorabile de mediu natural în favoarea sa. Toate acestea contribuie la dezvoltarea capacităților și aptitudinilor umane, ca procese „*deschise*”, constituind condițiile complexe generale ale „*modelării umane*”.

Mediul social are o influență intensă și multilaterală asupra dezvoltării psihice, începând cu momentul nașterii, prin stilul de viață și prin tot ceea ce intră în contact direct cu individul. Se poate vorbi de o acțiune complexă a mediului apropiat și de una a mediului larg, social. Mediul apropiat și cel social (mediul în sens larg) nu sunt identice, reușind astfel să înțelegem de ce în condițiile generale de dezvoltare (aceeași societate) există atâtea diferențe.

Comparativ cu ereditatea, mediul are o influență mai mare în formarea și dezvoltarea personalității umane. Omul trăiește și se dezvoltă în societate, iar aceasta își lasă o amprentă definitorie asupra acestuia. În funcție de specificul și de nevoile sociale, fiecare societate își formează proprii ei indivizi.

¹ A se vedea Șchiopu Ursula, *Psihologia copilului*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1967, p. 45.

Începutul construcției personalității are loc în familie, unde se însușesc și se conturează cele mai elementare reguli și practici. În familie se acumulează un număr important de obiceiuri și tradiții privind relațiile morale. Mediul familial ostil, rece, acaparat de situații tensionate și conflicte între părinți, specifice familiilor dezorganizate, creatoare de dezordine afectivă, duc la dezvoltarea unui caracter închis pentru copil, deprecierea părinților în ochii copilului sau chiar eșecul în viață a acestuia. Toate aceste probleme au la bază o adevărată „avitaminoză a dragostei”². Datorită spiritului de imitație și faptului că stilul și mentalitatea din familie acționează prin foarte multe modalități asupra caracterului, dezvoltarea psihică a copilului, până la șapte ani, va fi determinată în mod hotărâtor de mediul familial, de unde și faptul că „cei șapte ani de acasă” sunt esențiali pentru clădirea și dezvoltarea elementelor de bază ale personalității și caracterului uman.

În mediul pedagogic, cadrul didactic, prin modelul de comportament pe care îl oferă tinerilor, prin atitudinea sa față de elevi, prin exigența sau indulgența sa, prin măsura în care se implică în viața celor mici, reușește să influențeze întregul colectiv de elevi, al căror formator este, cultivând relații optime, bazate pe afecțiune, comunicare, încredere și respect reciproc.

Mediul cultural alimentează și întreține nevoia de cunoaștere a individului, ajutând în mod direct la conturarea diferitelor aspecte emoționale sau cognitive ale personalității.

În urma unor studii efectuate pe copii care trăiseră împreună cu animalele sălbatice, în afara mediului social, s-a demonstrat că mediul uman exercită o influență uriașă asupra dezvoltării psihice a individului. Astfel, interacțiunea individului pe tot parcursul existenței sale, dar mai ales în copilăria timpurie, cu elemente ale mediului familial, mediul înconjurător, mediul pedagogic sau al celui social și cultural, favorizează în mod semnificativ progresele și calitatea informațiilor și noțiunilor necesare evoluției și dezvoltării sale normale.

În fond, scopul principal al sectorului de bunăstare socială este, sau ar trebui să fie, acela de a susține viața de familie și în familie a copilului.

² Ibidem., p. 107.

În cadrul bunăstării sociale, bunăstarea copilului, în relația cu copilul în sine, are *un rol dublu*: „de a furniza servicii primare directe, adresate copiilor cu nevoi speciale, de diferite grade și forme, și de a susține și elabora o politică pentru bunăstarea tuturor copiilor”³.

Cu toate acestea, cel mai important factor care poate îmbunătăți calitatea vieții copiilor este educația. Educația reprezintă activitatea specializată, specific umană, desfășurată în mod deliberat, prin care se mijlocește raportul dintre om și factorii de mediu, favorizând dezvoltarea omului prin intermediul societății, iar a societății prin om. În condițiile în care ereditatea și mediul au contribuții aleatorii în raport cu sensul procesului de dezvoltare ontogenetică, este necesară prezența unui factor special de diminuare a imprevizibilului și de creștere a controlului și influențelor asupra procesului de dezvoltare individuală. Astfel, acest rol a fost preluat de educație. Ea face medierea între ceea ce s-ar putea manifesta (contribuția eredității) sub aspectul conținutului, momentului, nivelului, intensității, duratei, formei și ceea ce se oferă (contribuția mediului).

Sănătatea psihologică a unui copil depinde de abilitatea părinților săi de a acționa ca factori independenți și de a face ceea ce este bine pentru copilul lor, chiar dacă, într-o societate coruptă și vulgarizată, acest lucru înseamnă a-l priva de o anumită bunăstare socială pe care ar fi putut-o avea. Un părinte care apreciază succesul social al copilului său în defavoarea celui spiritual, cultural și psihologic nu este un părinte, ci o persoană neîmplinită care trăiește indirect prin acel copil. Un părinte adevărat, sesizând mediul vulgar și imoral, cultivă în copil valorile corecte din punct de vedere moral, cultural și educativ.

Fenomenul de educație presupune o finalizare, un ideal. Idealul educativ, dependent de condițiile și structura vieții sociale, a evoluat și a dobândit noi determinări în decursul istoriei (în Grecia antică, de pildă, idealul educativ „*Καλός και αγαθός*” se referea la omul capabil de lupte, puternic și destul de cultivat pentru a putea participa la viața polisului – cetății).

³ A se vedea Alina Stănescu, *Bunăstarea copilului – suport de curs*, Universitatea din București, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, București, 2006, p. 5.

Problema dobândirii de noi acte de conduită, ca și aceea a însușirii de cunoștințe, a dat naștere unor controverse în ceea ce privește natura și esența actului de învățare. Toate modalitățile de învățare discutate de numeroși psihologi și cercetători au scos la iveală numeroase mijloace, utile fiecare în parte, prin care să putem ajunge la dobândirea corectă și temeinică de noi informații și de noi aptitudini din mediul de învățare.

Încă din primii ani de viață, copiii trebuie să învețe să își controleze anumite comportamente și, printr-un proces dificil de învățare, să deprindă altele noi. În primele faze, învățarea presupune atât aspecte pozitive, cât și aspecte negative, ceea ce, în termeni mai vagi, înseamnă răsplata și pedeapsă.

Școala este o instituție socială a cărei importanță sarcină constă în dezvoltarea capacității copilului de a citi și de a scrie, de a înțelege și a gândi, crearea condițiilor ca, treptat, el să ia contact cu marile valori de cultură și artă ale omenirii, cu bazele științelor, să devină instruit și cult. Școala îl învață să învețe, fapt de care va avea nevoie toată viața. Toate acestea sunt legate de nevoia de dezvoltare multilaterală, necesară omului și cetățeanului societății noastre.

Studiile psihologice recente au demonstrat că, de cele mai multe ori, nu toată informația cuprinsă în fluxul informațional este receptată și prelucrată. Exisă cazuri în care, fie din vina celui care transmite informația, fie din dorința celui care ar trebui să o recepteze, informația nu mai ajunge acolo unde trebuie, deoarece aceasta se izbește de un baraj psihic. Barajul poate fi înlăturat relativ ușor, însă, dacă acesta angajează și atitudini emoționale mai puternice, neutralizarea și înlăturarea sa devin dificile.

Educația contribuie la îmbogățirea experienței dobândite în timp, în mod organizat, conform unui scop, insistând asupra realizării unei corelații optime dintre aspectul informativ și cel formativ al acestei experiențe. Educația nu numai că oferă ceea ce urmează să se asimileze, aceasta realizând-o și mediul, dar se preocupă în plus și de modul „cum să se asimileze”, de conștientizarea necesității de a învinge anumite obstacole.

Școala nu formează doar specialiști, ea formează oameni, iar pentru aceasta, este foarte important ca toți factorii educaționali să contribuie

în mod eficient și constructiv la această formare, să colaboreze și să se completeze reciproc, unde și când este nevoie.

Copiii din mediul rural

Situația copiilor din mediul rural, mai ales astăzi, analizând strict spațiul românesc, este una îngrijorătoare, de la analfabetism la sărăcie, de la abandon școlar la probleme sociale grave, de la o criză de direcție până la o lume a traiului greu. Desigur, satele din preajma orașelor și a municipiilor reprezintă o altă față a acestei lumi, deoarece acestea sunt caracterizate de un fel de „oraș rural”, mai degrabă decât de un concret și real mediu rural, astfel că analiza corectă este posibilă doar în cazul localităților rurale care se află la o distanță considerabilă de centrele urbane.

Probabil cea mai pertinentă analiză asupra situației de astăzi a acestei realități, o reprezintă studiul efectuat de World Vision România, „*Bunăstarea copilului în mediul rural*”, în 2012 și repetat în 2014, care reprezintă un unicat în domeniul cercetării nivelului de bunăstare a copilului în România și face parte din seria de analize periodice realizate de către World Vision Romania (WVR) începând cu 2005. Acest studiu prezintă o analiză comparativă longitudinală a principalilor indicatori privind bunăstarea copilului, compilați într-un set de date reprezentative pentru mediul românesc cu privire la evoluția indicatorilor măsurați.

Cercetarea, realizată pe un eșantion de 2774 de gospodării, din care 2190 sunt gospodării unde WVR desfășoară sau a desfășurat în trecut proiecte, iar 584 sunt gospodării unde Fundația nu are activitate, a fost desfășurată în perioada decembrie 2013 – ianuarie 2014 și dezvoltă metodologii utilizate de WVR în 2012. Studiul are reprezentativitate națională pentru gospodăriile cu copii din mediul rural, iar informațiile au fost validate prin prelucrarea datelor culese de la autorități, părinți și copii, utilizând instrumente calitative. În gospodăriile incluse în cercetare numărul mediu de copii/gospodărie este 1,91, iar valoarea mediană (a gospodăriei de mijloc) este 2. Mai puțin de un sfert din numărul total de gospodării examinate au 3 sau mai mulți copii⁴.

⁴ World Vision România (WVR), *Bunăstarea copilului din mediul rural*, Ed. RisoPrint, Cluj-Napoca, 2014, p. 7.

Urmărind dezvoltarea copilului din punct de vedere fizic, intelectual, spiritual și emoțional, cercetarea detaliază aspecte legate de sănătate și nutriție, educație, acoperirea nevoilor materiale, protecție, participare la luarea de decizii în familie și comunitate, nivelul psihologic, implementarea valorilor creștine și efectele migrației părinților asupra copiilor. Pe lângă stabilirea unui tablou cu date descriptive a situației existente, studiul urmărește, de altfel, identificarea unor determinanți care afectează bunăstarea copilului, în special din punct de vedere al confortului psihic. Raportul demonstrează, prin cifre, diagrame și statistici concrete, faptul că sărăcia, pe lângă efectele directe pe care le produce – nutriție precară, resurse limitate pentru participarea școlară – antrenează o serie de vulnerabilități asociate – limitarea accesului la servicii, marginalizare în rândul copiilor, rezultate școlare slabe și abandon școlar – care au un impact semnificativ asupra dezvoltării și evoluției copiilor pe tot parcursul vieții lor.

În acest ambient deloc încurajator, copiii sunt puternic implicați în activitățile gospodărești, sursă principală de menținere a nivelului de trai. Încă de mici, copiii iau parte la diverse munci, începând cu cele ușoare, până, odată cu creșterea în vârstă, la cele mai solicitante și chiar periculoase dintre ele. Este firesc ca adulții să se poziționeze în raport cu copiii precum niște persoane bine informate, capabile să-i ghideze în drum spre maturizare, iar în asemenea cazuri, copiii așteaptă din partea adulților (părinți, profesori, alți specialiști) recomandări clare privind posibilitățile de exersare a diferitor sarcini, ocupații, activități, inclusiv munci ce le-ar permite familiarizarea cu viața de adult. Există însă și familii care, din cauza unor situații economice și sociale nefavorabile, dar și a unor preconcepții, impun copiilor să execute diferite munci, inclusiv munci grele și periculoase, iar părinții nu doar că susțin aceste activități, ci și profită de venitul copiilor. Astfel, mulți adolescenți decid să abandoneze studiile în folosul unei munci necalificate, dar care le-ar aduce pentru moment un venit real.

„Copiii sunt deseori implicați în activități gospodărești pe durata timpului pe care îl petrec în afara cursurilor de la școală. Conform adulților, durata medie pe care o petrec copiii, într-o zi

obișnuită a săptămânii, pentru activitățile pe care le derulează înafara școlii este de o oră și jumătate. Cei mai mulți dintre ei (65,4%) alocă o oră zilnic uneia sau mai multor activități dintre cele descrise mai jos”⁵. Aproximativ jumătate dintre copiii pentru care au fost furnizate date de către părinți își ajută familia la curățenie în gospodărie, iar 32,5% contribuie la îngrijirea animalelor pe care le deține familia. Circa 12% dintre copii oferă sprijin la îngrijirea altor membri ai familiei. Un procent mult mai mic (3,3%) dintre copii lucrează în gospodăriile vecinilor sau în cele ale altor consăteni. Părinții dau explicații dezirabile. Ei spun că implicarea copilului în activități este făcută mai mult în scop educativ decât productiv, că activitățile pe care copiii le fac sunt strict adaptate vârstei și gradului de dezvoltare al copilului și că aceste activități sunt făcute după terminarea temelor și în nici un caz copiii nu sunt reținuți de la școală pentru acestea. Totuși, părinții consideră că efortul pe care copiii lor îl depun astăzi, nu se compară cu experiența lor din copilărie⁶. Sunt și părinți care recunosc că utilizează munca copiilor lor pentru activități în agricultură, că uneori copiii lor mai mari lipsesc de la școală, primăvara mai ales, în timpul campaniilor agricole. Aceste afirmații vin în concordanță cu informațiile oferite de unii directori de școli gimnaziale care au observat o creștere a absenteismului în rândul elevilor de clasa a VII-a și a V III-a primăvara, în timpul desfășurării lucrărilor în agricultură.

Pentru a înțelege natura muncilor în care sunt antrenați copiii – care sunt permise și acceptate și care sunt dăunătoare și periculoase – comunitatea internațională a stabilit următoarele criterii de evaluare a lor:

Muncile ușoare, sunt considerate acceptabile, deoarece acestea îi responsabilizează pe copii și îi pregătesc pentru viața de adult, cu condiția ca muncile respective să nu prejudicieze sănătatea sau dezvoltarea copilului, să nu contribuie la diminuarea frecvenței școlare, să nu reducă participarea la programele de orientare și formare profesională și nici posibilitatea de a beneficia de instruirea obținută, să dureze cumulativ mai puțin de 14 ore pe săptămână (recomandabil 2 ore pe

⁵ Ibidem., pp. 49-50.

⁶ Ibidem., p. 50.

zi) și să nu fie dăunătoare în general. Vârsta de la care un copil poate începe activități economice ușoare (de exemplu: implicarea, în afara orelor de studii și în timpul vacanței, în afacerea familiei sau în alte munci pentru a-l învăța să lucreze și să administreze banii câștigați), conform legislației internaționale, este de 12 ani. „*În toată lumea, participarea copiilor la unele activități ușoare se consideră ca ceva firesc, pozitiv, dacă aceste munci sunt după posibilitățile și abilitățile copilului, dacă nu durează prea multe ore, dacă nu presupun prea multe responsabilități, dacă nu sunt stresante din punct de vedere fizic și psihologic, cultivându-le diferite abilități și un anumit simț al răspunderii, îmbinându-se armonios cu alte activități specifice vârstei copiilor: mersul la grădiniță sau la școală, somnul, jocul, pregătirea lecțiilor etc.*”⁷.

Muncile periculoase și dăunătoare sunt cele care, prin natura sau formele lor, au produs și produc efecte negative asupra siguranței, sănătății (fizice sau mentale) și dezvoltării morale a copilului. Daunele pot, de asemenea, deriva din povara excesivă de muncă, din intensitatea ori durata în timp. Acestea pot transforma chiar și o muncă ușoară și ne semnificativă în una dăunătoare.

Cele mai grave forme ale muncii copilului sunt considerate: toate formele de sclavie sau alte practici similare sclaviei, precum vânzarea și comerțul cu copii, servitutea pentru datorii sau munca de servitor, precum și munca forțată sau obligatorie, inclusiv recrutarea forțată sau obligatorie a copiilor în vederea utilizării lor în conflicte armate; utilizarea, recrutarea sau oferirea copiilor în scopul prostituării, producerii materialelor pornografice sau pentru spectacole pornografice; utilizarea, recrutarea sau oferirea copiilor în scopul unor activități ilicite, în special pentru producerea și traficul de stupefiante, așa cum le definesc documentele internaționale; muncile care, prin natura lor sau prin condițiile în care acestea sunt exercitate, pot dauna sănătății, siguranței sau vieții copilului.

⁷ Centrul Național de Studii și Informare pentru Problemele Femeii „Parteneriat pentru Dezvoltare” (CPD), *Schimbând atitudini față de munca copiilor – ghid practic*, Casa Editorial-Poligrafică „Bons Offices”, Chișinău, 2006, p. 12.

Relația dintre munca în gospodărie / agricolă și bunăstarea copilului

Este evident faptul că muncile agricole și cele gospodărești reprezintă o sursă principală și chiar fundamentală de venit și sustenabilitate a familiilor din mediul rural, deci este evident faptul că nu putem face abstracție de raportul direct dintre aceste munci și nivelul de trai, bunăstarea copiilor. Desigur, după cum am văzut, existența unui echilibru poate determina și o relaționare sănătoasă, astfel că acești copii pot ajuta în muncile casnice, fără ca acest lucru să afecteze bunul progres personal, social sau intelectual al copilului, ci chiar să ajute la însușirea de noi abilități și deprinderi, utile acestuia.

După cum a fost menționat anterior, nu toate activitățile de muncă desfășurate de copii pot fi considerate exploatare. Există multe tipuri de lucrări, care le dezvoltă independența și diverse abilități, le cultivă valori și deprinderi utile pentru viața de adult, îi ajută să se maturizeze. Copiii urmează să fie învățați să-și ajute părinții, fiind implicați în unele munci casnice ușoare, în scopuri educative, încă de la cea mai fragedă vârstă. Multora dintre ei, însă, le este impus de către părinți să lucreze în exces, peste puterile lor, atât în cadrul propriei gospodării, cât și în afara ei, ceea ce nici pe departe nu are un efect pozitiv asupra vieții și sănătății. În multe familii, în special din mediul rural, se consideră că și copilul trebuie să-și aducă contribuția la bunăstarea familiei. Ca urmare, aceștia sunt implicați, de la vârste foarte mici, în diverse munci agricole, în activități de îngrijire a animalelor domestice etc., „*În cele mai multe cazuri, copiii muncesc ziua întreagă, având extrem de puțin timp pentru odihnă sau pentru a lucra la propria lor dezvoltare – a citi, a face sport, a-și dezvolta creativitatea, cât și pentru activități educative. În special fetelor li se impune să preia responsabilități dificile în gospodărie, cum ar fi: gătitul, spălatul, curățenia și îngrijirea fraților și surorilor mai mici*”⁸.

În general, astfel de activități sunt acceptate, dacă se respectă simțul măsurii. Dar în situațiile în care se face abuz, copilul nu are dreptul de a decide și a avea posibilitatea de a alege între muncă și educație. Prin urmare, lucrul domestic excesiv reprezintă o formă voalată de exploatare prin

⁸ Ibidem., p. 13.

muncă a copiilor. Astfel, după cum am mai amintit, acolo unde există o bună măsură și chibzuială, acest proces poate aduce avantaje în procesul de creștere al copiilor.

Concluzii și recomandări

Ca o consecință a celor analizate, recomandările propuse sunt ca statul, în calitate sa de garant al drepturilor tuturor copiilor, trebuie să adopte de urgență măsuri de egalizare a șanselor pentru copiii vulnerabili din mediul rural.

Educația parentală, neglijată în ultimii ani în România, trebuie să pună accent pe responsabilizarea părinților, dar și a membrilor comunității cu privire la drepturile copilului și la serviciile disponibile pentru copii. Trebuie elaborate mecanisme mai eficiente de colaborare între sistemul de educație și cel de asistență socială pentru a asigura dreptul copiilor la educație după cum sublinia și World Vision România în raportul său.

Dreptul la educație trebuie garantat și protejat mai bine de către instituțiile statului. Inegalitatea de șanse la educație cu care se confruntă copiii din mediul rural, în special cei din familiile cele mai sărace, trebuie urgent eliminată prin programe adaptate nevoilor individuale ale fiecărui copil. Investiția în educație trebuie să aibă în vedere măsuri și mecanisme specifice pentru reducerea abandonului școlar, dar și pentru creșterea calității învățământului din mediul rural, înainte ca decalajele față de școlile din urban să devină insurmontabile. Având în vedere că o parte din cauzele abandonului școlar sunt de natură socială, se impune abordarea integrată a acestor riscuri de către echipe de profesioniști din social și din educație și promovarea de metode active de recuperare a copiilor care înregistrează deficite educaționale.